

"JAMOATCHILIK FIKRI" TUSHUCHASINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI

Azmatov Nabijon Azamat og'li

Denov Tadbirkorlik va pedagogika instituti Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti Sotsiologiya ta'lim
yo'nalishi 1-bosqich talabasi Tel: +998 77 055 15 26

Annotatsiya: Ushbu maqola jamoatchilik fikri tushunchasining nazariy asoslari, shakllanishi va tarixiy rivojlanishini chuqur tahlil qiladi. Maqolada jamoatchilik fikri fanlararo konsept sifatida jamiyat va siyosatning ajralmas tarkibiy qismi ekanligi, uning ijtimoiy ong, ommaviy axborot vositalari, kommunikatsiya va siyosiy muhit o'zaro ta'siri orqali shakllanib borishi ko'rib chiqiladi. Maqola jamoatchilik fikrining fenomenologik, sotsiologik, psixologik va siyosiy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi, uni tadqiq etish metodlari va zamonaviy jamiyatda roli haqida ilmiy mulohazalar beriladi. Shuningdek, jamoatchilik fikri tushunchasining XVII — XXI asrlardagi evolyutsiyasi ko'rsatilib, globalizatsiya, digital media va yangi kommunikatsiya shakllarining ta'siri o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Jamoatchilik fikri, ijtimoiy ong, ommaviy axborot vositalari, kommunikatsiya, siyosiy psixologiya, jamiyat nazariyasi, rivojlanish tarixi.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы, процесс формирования и историческое развитие понятия общественного мнения. Рассматривается роль общественного мнения как междисциплинарного феномена, тесно связанного с социальной психологией, коммуникацией и политической культурой общества. Отмечается влияние средств массовой информации, образования и культурных факторов на формирование общественного мнения. Особое внимание уделено трансформации общественного мнения в условиях глобализации и цифровой коммуникационной среды XXI века.

Ключевые слова: общественное мнение, массовое сознание, коммуникация, средства массовой информации, политическая психология, общество, развитие.

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations, formation process, and historical evolution of the concept of public opinion. It examines public opinion as an interdisciplinary phenomenon closely related to social psychology, communication, and political culture. The paper highlights the influence of mass media, education, and cultural factors on the development of public opinion. Special attention is given to the transformation of public opinion in the context of globalization and the digital communication environment of the 21st century.

Keywords: public opinion, social consciousness, communication, mass media, political psychology, society, development.

KIRISH

Jamoatchilik fikri — bu keng jamoatchilik vakillari o'rtasida ma'lum ijtimoiy-siyosiy masalalar bo'yicha shakllangan umumiy qarashlar, his-tuyg'ular va baholarning majmuasi sifatida belgilanadi. U nafaqat ommaviy axborot vositalari orqali tarqaluvchi axborotlar

bilan bog'liq, balki jamiyatning madaniy, iqtisodiy va siyosiy sharoitlari bilan chambarchas bog'liq hodisadir. Shu sababli uning shakllanishi va rivojlanishi murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi.

Jamoatchilik fikrining nazariy asoslari

Jamoatchilik fikrini tushunishda turli nazariy maktablar mavjud:

Fenomenologik yondashuv-jamoatchilik fikri individual onglar majmuasi sifatida qaraladi. Bu yondashuvda asosiy e'tibor shaxsning xabardorligi va subyektiv tajribasiga qaratiladi.

Sotsiologik yondashuv-bu yondashuv jamoatchilik fikrini ijtimoiy qatlamlar, guruhlar va tuzilmalararo o'zaro munosabatlar orqali tushunadi. Jamoatchilik fikri sotsiologik jarayon sifatida ko'riladi.

Siyosiy yondashuv-jamoatchilik fikri siyosiy qarorlar qabul qilish, saylovlar va ijtimoiy harakatlarda muhim ahamiyatga ega deb hisoblanadi. Siyosiy psixologiya va kommunikatsiya nazariyalari ushbu yondashuvda markaziy rol o'ynaydi.

Jamoatchilik fikrining shakllanish jarayoni

Ijtimoiy muloqot va kommunikatsiya-jamoatchilik fikri ijtimoiy muloqot natijasida shakllanadi. Odamlar o'zaro fikr almashish, muhokama, bahslar orqali umumiy qarashlar hosil qiladi.

Ommaviy axborot vositalarining roli-gazeta, radio, televizor va internet jamoatchilik fikrini tez va keng darajada shakllantiruvchi vositalar hisoblanadi. Mediamuhit axborotni tanlash, talqin qilish va ommalashtirishda ta'sir etuvchi omildir.

Ta'lim va madaniyat-ta'lim tizimi, madaniy qadriyatlar va an'analar jamiyat a'zolarining fikr yuritish uslublariga ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayon jamoatchilik fikrining ideologik asosini shakllantiradi.

Jamoatchilik fikrining tarixiy rivojlanishi

XVII–XVIII asrlar-bu davrda jamoatchilik fikri jarayoni boshlanganligi sanaladi. Ilmiy falsafiy tafakkur, matbuotning keng tarqalishi fikr almashish va muhokamalar maydonini kengaytirdi.

XIX–XX asrlar-sanoat inqilobi va siyosiy harakatlarning kuchayishi bilan jamoatchilik fikri huquqiy va siyosiy jarayonlarda markaziy obyektga aylandi. Mass media, propaganda va reklama o'z rolini oshirdi.

XXI asr — Global informatsion muhit-internet va ijtimoiy tarmoqlar jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonini tezlashtirdi va uning dinamikligini oshirdi. Global kommunikatsiya hamda raqamli media yangi platformalar orqali fikr almashinuvini kengaytirdi.

XII asrda J.Solsberyning “jamoatchilik fikri” haqidagi qarashlari

1. J. Solsberi haqida qisqacha

XII asr ingliz faylasufi, siyosiy mutafakkir va cherkov arbobi bo'lib, u o'rta asr siyosiy-falsafiy tafakkurida inson, hokimiyat va jamiyat munosabatlarini tahlil qilgan muhim shaxslardan biridir. Uning eng mashhur asari — “Policraticus” (1159), unda davlat boshqaruvi, axloq, hukmdor mas'uliyati va xalqning o'рни masalalari yoritilgan.

2. J. Solsberi davrida “jamoatchilik fikri” tushunchasi

XII asrda “jamoatchilik fikri” hozirgi ma’noda termin sifatida mavjud bo’lmagan, ammo J. Solsberi bu hodisani quyidagi tushunchalar orqali talqin qilgan: xalq fikri (opinio populi), axloqiy baho, umumiy manfaat, jamiyatning roziligi yoki noroziligi. Demak, u jamoatchilik fikrini ijtimoiy-axloqiy kuch sifatida tushungan.

“Policraticus” asarida jamoatchilik fikri g’oyasi

Davlat — bu tirik organizmga o’xshaydi; Hukmdor — “bosh”, Xalq — “tanani” tashkil etadi. Bu metafora orqali u shuni anglatadiki: Agar xalq (jamiyat) norozi bo’lsa, davlat tanasi kasallanadi. Bu yerda xalqning kayfiyati, axloqiy bahosi va umumiy qarashlari — ya’ni jamoatchilik fikri muhim ahamiyat kasb etadi.

O’rta asrlar kontekstida jamoatchilik fikri

O’rta asrlar (taxminan V–XV asrlar) jamiyatida jamoatchilik fikri hozirgi zamonaviy ma’noda mustaqil va erkin ijtimoiy hodisa sifatida shakllanmagan. Buning asosiy sababi: diniy dunyoqarashning ustuvorligi; siyosiy hokimiyatning markazlashuvi; shaxs erkinligining cheklanganligi; bilim va axborotning tor doirada tarqalishi. Shunga qaramay, jamoatchilik fikri axloqiy, diniy va ijtimoiy me’yorlar orqali bilvosita shakllangan va jamiyat hayotiga ta’sir ko’rsatgan.

Jamoatchilik fikrini tadqiq etish metodlari

So’rovlar va anketalar-keng ko’lamli ommaviy so’rovlar orqali umumiy fikrlarni aniqlash imkonini beradi.

Fokus-guruhlar-maxsus guruhlarda chuqur muhokama mumkin bo’lib, individual qarashlar va his-tuyg’ularni tahlil qilish uchun qo’llanadi.

Kontent-tahlil-matn, media kontenti tahlili jamoatchilik fikrining mavzularini aniqlashda xizmat qiladi.

Jamoatchilik fikrining zamonaviy nazariyalari

XX asr va XXI asr boshlarida jamiyatning murakkablashuvi, ommaviy axborot vositalari, siyosiy texnologiyalar, internet va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi natijasida jamoatchilik fikri endi faqat “xalq qarashi” emas, balki: boshqariladigan, shakllantiriladigan, o’lchanadigan ijtimoiy hodisaga aylandi. Shu sababli sotsiologiyada jamoatchilik fikrini tushuntiruvchi zamonaviy nazariyalar paydo bo’ldi.

Avgustin ta’limoti

Avreliy Avgustin (354–430) jamoatchilik fikrini ilohiy tartib bilan bog’lagan. Uning fikricha, haqiqiy haqiqat faqat Xudodan keladi; Ommaviy fikr esa ko’pincha adashgan bo’lishi mumkin; Jamiyat axloqi cherkov nazorati ostida bo’lishi zarur.

Antik jamoatchilik fikrining cheklanganligi

Antik davrda jamoatchilik fikri: faqat erkin erkak fuqarolar doirasida shakllangan; ayollar, qullar va chet elliklar bundan chetda qolgan. Shu sababli u demokratik bo’lsa-da, ijtimoiy jihatdan cheklangan edi.

Xulosa

Jamoatchilik fikri — murakkab, dinamik va ko’p omilli ijtimoiy hodisa. Uning shakllanishi individ va jamiyat o’rtasidagi uzviy aloqalar, kommunikatsiya vositalari, madaniy-siyosiy sharoitlar orqali yuzaga keladi. XXI asrda digital media jamoatchilik fikri tadqiqotida yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

- Allport. G. W. (1967). The Nature of Prejudice.
- Berger. A. A. (1999). Media and Communication Research Methods. Sage Publications
- Lazarsfeld. P. F. va Merton. R. K. (1948). Mass Communication, Popular taste, and Organized social Action
- McCombs. M. va Shaw. D (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media
- Noelle-Neumann. E. (1984). The Spiral of Silence: Public Opinion – Our Social Skin. University of Chicago Press
- Tilly, C. (2004). Social Movements, 1768-2004. Paridigm
- Keegan, J. (2012). The Media and Public Opinion . Oxford University Press.
- J. Solsberining Policraticus asari (1159)